

ABRAHAMUS HEYDANUS (LEIDEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
2 APRIL 1641
2681

Antwoord op Huygens' brief van 15 februari 1641 (2641A).

Samenvatting: Heydanus bedankt Huygens voor de toezending van diens *Orgelgebruyck*. Hij deelt Huygens' opvattingen volkomen en zendt hem een onlangs verschenen eigen polemisch geschrift.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Bijlage: *Proeve en wederlegginghe des Remonstrantschen catechismi* (Heydanus 1641).

Primaire bronnen: Londen, Brit. Libr., Ms. Add. 22953, nr. 33, fol. 75: brief (enkelvel, 20x30cm, a | -; autograaf).

— *Responsa*, pp. 56-59: volledig.

Vroegere uitgave: Worp 3, nr. 2681, p. 161: samenvatting.

Titel: *Orgelgebruyck*.

Glossarium: cantus (gezag); harmonia (harmonie); organum (orgel).

Transcriptie

Nobilissime et amplissime Domine,

Dici non potest, quantâ cum voluptate evolverim elegantissimum tuum de usu et abusu organi libellum, nobilem ingenii tui partum, in quo videre licet, quid decoris ignobili subjecto addere possit artifex manus, cum qui à subjecto sperari non potuit, ab ingenio tuo cultus accesserit, ut verè materiam superet opus. Planè voluisti vincere, ita omnem pertinaciæ rimam occlusisti, ut qui dissentire imposterum velit, solo dissensu, non judicio, quod omnibus extorsisti, à te di- | 57 | -stare comperiat. Me quod attinet, ita semper statui, atque ita ¹zelotis nostris persuasum volui, aut nullum esse usum organi, aut illum demum esse legitimum, qui cum cantu vivo ita sociatur, ut illi et ducis et comitis officium præstet, atque illum animet, inflammet et dirigat. Præclara sunt, nec plebejarum animarum epulæ, quæ de harmoniæ vi, efficaciâ et raptu aspersisti. Ego hunc laboris tui fructum auguror, ut minutis et obstreperis istis ingeniis obsequium et silentium imperaveris, et tibi restituti organi usus laus omnis in solidum debeatur. Ut, ubicunque locorum illud organi et cantus conjugium admittetur, tu istius beneficii et decori autor jure merito celeberris. Aut enim | 58 | valdè fallor, aut multorum animis scrupulum qui eos hactenus dementarat, exemisti, atque ut sapere audeant, viam præivisti.

Quando verò tam humaniter mecum egisti, ut etiam operis tui arbitrum tuleris, ausus fui, invitatus tuo exemplo, etiam fœtum meum, quem his diebus pro causa Dei contra ejus hostes in lucem edidi, Amplitudini Tuæ dijudicandum offerre, quo non vulgaria istius sectæ mysteria, et in omnia deteriora prolapsus, uti quidem mihi videtur, Ecclesiæ bono detexi. Qui enim inter maxima ornamenta tua, id præcipuè honori ducas, ut pro Ecclesiæ filio agnoscaris, non dedignaberis, credo, iis quæ in matris communis defensionem meditati sumus, pauculas | 59 | horas subscicivas impendere. Quæ si et accurato tuo judicio probari intelligam, uti certè ex animo exopto, non tam meâ, ²quam Ecclesiæ causâ, non est quod me positæ in eo operæ pœnitere debeat. Vale, vir nobilissime et amplissime.

Amplitudini Tuæ ex animo devotus
Abrahamus Heydanus.

Lugduni-Batavorum, postridie Calendas Apriles MDCXLI.

---

1. *Responsa*: <aliter sentientibus> in plaats van <zelotis nostris>.
2. Londen: <quæ>.

Vertaling

Edele heer,

Het kan niet in woorden worden uitgedrukt met hoeveel genoegen ik uw ³boekje over het gebruik en het misbruik van het orgel heb gelezen, dit edele produkt van uw geest, waarin men kan zien hoeveel verfijning een meesterhand kan toevoegen aan een eenvoudig onderwerp, aangezien door uw vernuft een sierlijkheid die van het onderwerp niet kan worden verwacht eraan is toegevoegd zodat werkelijk het werk het gegeven overtreft. U hebt duidelijk willen overtuigen, ja, u heeft elke opening naar verzet zodanig afgesloten dat hij die later met u van mening wil verschillen, slechts in een opvatting tegenover u zal blijken te staan en niet in een oordeel, dat u aan iedereen hebt onttrokken. Wat mij aangaat: ik heb het altijd zó gesteld en ik heb altijd ⁴onze ijveraars zó willen overtuigen dat óf het orgel helemaal niet wordt gebruikt, óf het gebruik pas is gewettigd wanneer het zó samengaat met de menselijke zang dat het tegelijkertijd de rol van aanvoerder en begeleider vervult en de zang verlevendigt, inspireert en leidt. Belangrijke zaken zijn het, en niet oppervlakkigheden van banale geesten, die u over de kracht, de doeltreffendheid en de bekoring van de harmonie naar voren hebt gebracht. Ik voorspel dat de vrucht van uw werk zal zijn dat u die kleine geesten zult overstemmen en bij hen volgzzaamheid en stilte zult afdwingen, en dat alle lof voor het weer gebruikte orgel u volledig toekomt. Zodat overal waar het samengaan van het orgel en het gezang weer wordt toegestaan, u terecht als aanstichter van die weldaad en schoonheid zult worden gevierd. Óf ik moet mij zeer vergissen, óf u hebt bij velen het gewetensbezwaar waardoor zij waren bevangen, weggenomen en u bent de weg voorgegaan dat ze dat durven te weten.

Aangezien u echter zo vriendelijk bent geweest mij als beoordelaar van uw werk te verdragen, heb ik het aangedurfd, aangemoedigd door uw voorbeeld, ook een ⁵maaksel van mij, dat ik een dezer dagen ter verdediging van de zaak Gods tegen Zijn vijanden in het licht heb gegeven, aan u ter beoordeling voor te leggen, waarin ik de ongewone mysteriën van die ⁶sekte en het afglijden naar het verwerpelijke, zoals het mij voorkomt, voor het nut van de kerk heb uiteengezet. U, tot wiens goede eigenschappen met name behoort dat u zich gedraagt als een zoon van de kerk, zult er, denk ik, geen bezwaar tegen hebben enkele verloren uurtjes te besteden aan datgene wat als verdediging van onze gemeenschappelijke moeder naar voren is gebracht. Als ik verneem dat u dat met uw nauwgezet oordeel goedkeurt, wat ik zeker van harte wens, niet zozeer voor mijn zaak als voor die van de kerk, is er geen reden het te berouwen dat ik mijn werk aan uw oordeel heb onderworpen. Gegroet, edele heer.

Geheel en al uw toegewijde
Abraham Heydanus.

Leiden, 2 april 1641.

---

3. *Orgelgebruyck*.

4. *Responsa*: <andersdenkenden> in plaats van <onze ijveraars>.

5. Abraham Heydanus, *Proeve en wederlegginghe des Remonstrantschen catechismi* (Leiden 1641).

6. De remonstranten.